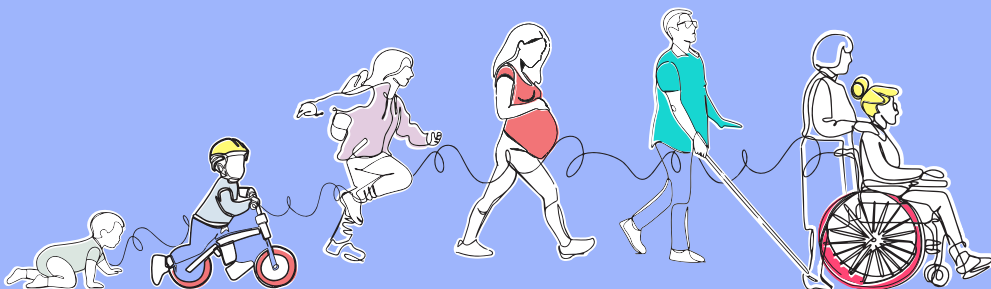

ZAIN WHO CARES

Zaintzak guztioi eragiten digu, baina guztiok
zainduko gaituen sistema eraikitzen,
ala eraisten gabiltza?

Txosten bateratua eta editatua

Ongietorria eta aurkezpena

Coppieters Fundazioa eta Alkartasuna Fundazioak.

Hitzaldia

Pertsonak erdigunean jarriko dituen zaintza sistema publiko eta unibertsalak nola eragiten digu? Hitzaurrea, Dr. Kathleen Lynch, Berdintasun ikasketetako Irakaslea Dublineko Unibertsitatean eta Irlandako Giza Eskubide eta Berdintasunerako komisarioa.

Hizlariak

- “Giza-eskubideetan oinarritutako zaintza politikarantz”. **Nena Georgantzi, AGE Platform Europe eta Galwayko Unibertsitateko doktorea, Irlanda.**
- “Zaintza Sistemaren ezarpen politikoa, justizia sozialetik”. **Tine Rostgaard, Danimarkako Roskilde Unibertsitateko Ongizate eta Gizarte Zientzietako irakaslea. Danimarkako Ongizate Estatuko ikerketei buruzko Sareko kidea.**
- “Europako Zaintza Sistema. European Care Strategy-aren azterketa”. **Dana-Carmen Bachman, Europar Batzordeko Gizarte Babeserako zerbitziburua.**

Etenaldia

Mahai-ingurua

Zaintza ikuspegi ezberdinetatik

- Mugimendu feminista: **Denon Bizitzak Erdigunean Plataforma**
- Zaintza Kooperatibak: **Maitelan**
- Instituzionala: **Arrasateko Udala eta ZainSare proiektua**
- Akademikoa: **Ane Izagirre, EHUko Soziologia eta Gizarte Langintzako ikerlaria eta Parte Hartuz ikerketa taldeko kidea.**
“Arreta Unibertsala jomugan; zer esan nahi du horrek, ordea?”

LEHENENGO ATALA

ESPARRU OROKORRA ETA NAZIOARTEKO IKUSPEGIAK

1. Iria Epalza

“Zer da ba zaintza, bizitzaren arlo ezberdinetan eskaintzen zaigun eta ematen dugun defentsa eta segurtasuna ez bada?”

Iria Epalzak jardunaldia zabaltzeko egindako sarrerak muinean jotzen du egungo Europako geopolitikaren eta gizarte politiken arteko talka. “Segurtasuna” eta “Defentsa” kontzeptuak birdefinitzen ditu, diskurtso militaristari aurre eginez eta zaintza ongizate-estatuaren erdigunean jarritz.

- **Benetako segurtasuna:** ez da armak izatea, gaixo gaudenean osasun-sistema egoki batek artatuko gaituela jakiteak ematen duen lasaitasuna baizik. Haurrak eskoletan eta helduak etxean edo egoitzetan duintasunez zainduko dituztela ziurtatzea da segurtasuna.
- **Benetako defentsa:** ez da eraso bati aurre egiteko armada bat izatea, bizitzaren ahultasunean eta autonomiaren aldeko borrokan laguntzaileak eta babesa izatea baizik. Desgaitasuna duten pertsonak bazterrean utzi beharrean, gizartearen integritatea mantentzea da herri baten defentsa-lerro nagusia.

Epalzak gogor kritikatzeko du Europar Batasunak (EB) nazioartean bizi duen noraezea. Gaur egun Europa “ahul eta iparra galduta” ikusten bada, guda eta armagintzaren logikan sartu nahi duelako dela dio.

- **Europaren muina bakea da:** Europa ez zen jaio potentzia militarra izateko; justu kontrakoagatik jaio zen: guda eta erasoak ekiditeko.

- **Kooperazioaren indarra:** Europaren jatorrizko arrakasta bakean, lankidetzan, herrien garapenean eta ongizatean oinarritzen dela azpimarratzen du. Aliantza horren indarra balio sozialetan dago, ez suntsipenerako gaitasunean.

Hitzaldiaren zatirik kritikoena gaur egungo joera politikoari egiten dio-na da. Erasoan, gudan eta heriotzan oinarritzen diren potentzia handiekin (AEB, Txina edota Errusia bezalako blokeekin) lehiatu nahi horretan, Europa bere altxorrik handiena suntsitzen ari da: ongizate-estatua.

- **Gure indargunea:** Europak ez du zertan munduko armada handiena imitatu. Gure indargune nagusia, munduko hoberenak garen arloa, arreta unibertsala, hezkuntza, osasunaren irisgarritasuna eta zaintza zerbitzu duinak dira.
- **Besteen eredu izatea:** besteak kopiatu ordez, besteentzako eredu izan behar dugu gizarte politketan eta herritarren babesean.

2. Kathleen Lynch

“Irabaz asmoa eta zaintza ez doaz eskutik”

Kathleen Lynchen hitzaldia sakonago aztertzeak gaur egungo sistema ekonomikoak eta politikoak duen egiturazko kontraesana eta “itsutasun ontologikoa” ulertzea dakar. Dublingo Unibertsitateko irakasle emerituak ez zuen hurbilketa moral huts bat egin; aitzitik, ekonomia politikoaren eta justizia afektiboaren kritika erradikala eraiki zuen. Hona hemen Lynchen tesi nagusiak:

A) Kapitalismoaren “Zor Ezkutua” eta Giza Erreprodukzioa

Lynchek materialismo feministaren eta ekonomia kritikoaren funtsezko premisa bat gogorarazi zuen: kapitalismoak eta ekonomia neoliberal-

lak “ekoizpena” soilik neurtzen eta baloratzen dute, Barne Produktu Gordina (BPGa) ardatz hartuta. Alta, sistema horrek funtziona dezan, langile bat goizero fabrikara, bulegora edo dendara “besterik gabe” irits dadin, pertsona horrek janda, jantzita, osasuntsu eta emozionalki egonkor egon behar du.

- **Doako lehengaia:** langileak lanerako prest egoteko prozesu horri guztiari Giza Erreproduzio Lana deitzen zaio. Lan hau, historikoki eta tradizioz, merkatutik kanpo eta etxe barruan egin da, emakumeen bizkar.
- **Merkatuaren zorra:** Lynchen hitzetan, kapitalismoak etengabe-ko eta egiturazko zorra du zaintza-lanarekin. Sistema ekonomikoak doako lehengai hori ustiatzen du bere etekinak maximizatzeko, baina gero ez du lan horren kostua bere gain hartzen, ezta gizartean baloratzen ere. Zaintza-lanik gabe, sistema ekonomiko osoa kolapsatuko litzateke 24 ordutan.

B) “Maitasunaren Drainatze Globala” (Care Drain) eta Kate Globalak

Hitzaldiaren punturik gogorrenetako bat zaintza-lanaren dimentsio geopolitikoari eta globalizazioari buruzkoa izan zen. Mendebaldeko herrialdeetan emakumeak lan-merkatuara modu masiboan integratu diren heinean, etxe barruan zaintza-hutsune handi bat sortu da. Alta, hutsune hori ez da konpondu gizonak zaintzaren ardura beren gain hartuta, ezta estatuek zerbitzu publiko sendoak sortuta ere.

- **Arrazializazioa eta migrazioa:** soluzioa zaintzaren merkantilizazio basatira bideratu da, Hego Globaleko emakume etorkinak baldintza erdi-esklaboetan edo erabat prekarioetan (askotan barneko langile gisa) kontratatuz.

- **Drainatze afektiboa:** Lynchek prozesu honen krudeltasun es-
trukturala salatu zuen. Emakume etorkin hauek beren jatorrizko
herrialdeetan beren haurrak, bikoteak eta adinekoak utzi behar iza-
ten dituzte (beste emakume senide batzuen zaintzapean), Europa-
ra etorri eta hemengo klase ertain eta aberatsen zaintza-beharrak
asetzeko. Dinamika honek “aberastasun afektiboa” erazten dio
Hego Globalari Ipar Globalaren mesedetan, justizia afektiboaren
mundu-mailako haustura eraginez.

C) Dependentiaren Politizazioa: Autonomiaren Mito Burgesa

Lynchek gogor eraso zion liberalismoak eta kapitalismoak eraiki duten
“gizaki autonomo eta burujabearen” mitoari. Sistema honek herritar
idealtzat dautza bere kabuz moldatzen den gizona, arrazionala, inde-
pendentzia ekonomikoa duena eta molderik behar ez duena. Logika
horretan, mendeko izatea (haurtzarorako, desgaitasunerako edo za-
hartzarorako) ahultasunarekin, porrotarekin edo “bigarren mailako he-
rritartasunarekin” lotzen da.

- **Interdependentzia ontologikoa:** Lynchek ikuspegi hori goitik
behera irauli zuen. Gizakiak, bere oinarri biologiko eta ontologi-
koagatik, interdependenteak gara. Guztiok gaude elkarren menpe;
bizitzako uneren batean zaintzaren premia izango dugu.
- **Ez da karitatea:** dependentzia gure baldintza biologikoaren parte
dela onartzen dugun unean, zaintza ezin da gehiago ulertu “karita-
te”, “pena” edo “ongintza” ekintza gisa. Zaintza eskubide politiko
eta demokratiko oinarrizkoena da.

D) “Justizia Afektiboa” Helburu Politiko Gisa

Gizarte batek bere burua demokratikotzat eta justutzat badu, ezin du
justizia soilik arlo juridikoan edo banaketa ekonomikoan neurtu; eremu

afektiboan ere neurtu behar du. Justizia afektiboak bi norabide ditu, eta biak bermatu behar dira lege bidez zein egitura publikoekin:

- 1. Zaindua izateko eskubidea:** herritar guztiek izan behar dute kalitatezko zaintza duina jasotzeko eskuragarritasuna, haien poltsikoaren tamaina edo jatorria edozein dela ere.
- 2. Ez zaintzeko eskubidea (edo baldintza duinetan zaintzekoa):** inor ez dadila behartua egon (generoagatik edo baliabide faltagatik) bere bizitza profesionala, pertsonala eta osasuna sakrifikatzen senide bat zaintzearen truke. Zaintzen duenak baliabideak, denbora, babes soziala eta aitortza ekonomiko osoa izan behar ditu.

Ondorioa: zaintzaz hitz egitea ez da “gai samur” edo etxeko kontu batez hitz egitea; kapitalismoak ezkututzen duen gatazka politiko eta ekonomiko handienari heltzea da.

3. Nena Georgantzi

“Zaintza Giza Eskubide gisa onartzeak lehentasun politikoa berbideratuko lituzke”

Nena Georgantzik, adinekoen eskubideen aldeko nazioarteko eta Europa mailako ahots nagusietako batek, arkitektura juridikoaren ikuspegitik heldu zion arazoari. Zaintza eta giza eskubideak uztartzeko beharra jorratu zuen, zaintza eskubide unibertsal gisa gure agenda politiko, juridiko eta sozialetan nola integratu daitekeen aztertuz.

A) Zaintza Bizi-Ziklo Osoko Eskubide Gisa eta Gaur Egungo Hutsune Juridikoa

Georgantzik gaur egungo esparru juridiko eta politikoen muga nagusi bat biluzi zuen: zaintza arazo, karga edo familiaren eremu pribatuko

kontu gisa tratatzeko joera. Haren tesi nagusiak itsu-itsuan defendatzen du zaintza bizitzako etapa guztietan aitortu beharreko eskubidea dela, ez adin edo baldintza zehatz batzuetara mugatutako zerbitzu bat.

- **Babes-esparru zatikatua:** nazioarteko zuzenbideak gaur egun testuinguru oso zehatzetan bakarrik aitortzen du zaintza. Adibidez, haurren eskubideak Haurren Eskubideen Itunaren bidez babesten dira, eta desgaitasuna duten pertsonak Desgaitasuna duten Pertsonen Eskubideen Itunaren bidez. Alta, bizi-ziklo osoa zeharkatzen duen eskubide orokor gisa bermatzeko, nazioarteko konbentzio berri bat ezinbestekoa da.
- **Hizkuntzaren garrantzia eta estatuaren betebeharra:** Georgantzik azpimarratu zuen gobernuak sarritan saihestu egiten dutela giza eskubideen terminologia erabiltzea zaintzaz hitz egiterakoan. Izan ere, hizkuntza horrek ondorio zuzenak ditu: betebeharrak, estandarrak eta itxaropenak sortzen ditu. Zaintza giza eskubide gisa egituratzeak sektore publikoari zeregin hori bere gain hartzeko betebeharra ezarriko lioke, gai ikusezin edo hautazko bat izatea ekidinez.
- **Familien eta emakumeen zama arintzea:** finantzaketa eskasaren eta zerbitzu publiko ahulen ondorioz, herrialde askotan adinekoren zaintza isilean eta zeharka familien bizkarrera pasatzen da, batez ere emakumeen gain jarriz doako egitura informaletan. Eskubideetan oinarritutako esparru batek praktika horrekin amaitzea exijituko lieke agintari publikoei.

B) Duintasun Berdinaren Printzipioa eta “Adinkeriaren” Arriskua

Hitzaldiaren bigarren zutabe nagusia giza duintasuna adinaren arabera ezin dela neurtu defendatzea izan zen. Giza eskubideak existitze hutsagatik dagozkio pertsona bakoitzari, ez bere produktibitatearen, ekarpen ekonomikoaren edo gizartearentzat duen erabilgarritasunaren arabera.

- **Logika deformatua krisialdian:** krisi garaietan diskriminazio formarik arriskutsuena adinkeria dela ohartarazi zuen Georgantzik. Ongizate eta zaintza sistemak produktibitateari lotzeak logika perbertso bat dakar: haurren zaintza etorkizuneko inbertsiotzat hartzen den bitartean, adinekoena kostu huts gisa ikusten da. Horregatik, adinekoen zaintza merezimendu gutxiagokotzat jotzen da askotan, bereziki autonomia pertsonalaren galerari lotuta dagoenean.
- **Zerbitzuen kalitatearen desberdintasuna:** logika horrek zuzenean kaltetzen du laguntzaren kalitatea. Europako Batasun osoan, zaintza-zerbitzuak nabarmen aldatzen dira adinaren arabera, eta adinekoek maiz kalitate baxuagoko zaintza, finantzaketa txikiagoa edo gutxiago pertsonalizatua arreta jaso ohi dute.

C) Zahartzaroko Zaintza “Bide” Gisa, ez Itxarongela Gisa

Georgantzik kontzeptu berritzaile eta indartsu bat sartu zuen: adinekoen zaintza bizitzako azken itxarongela gisa ikusi beharreak, bide edo ibilbide dinamiko bat bezala ulertu behar dela.

- **Autonomia eta partaidetza aktiboa:** gehiegitan, zaintza bizi-bukaerako arriskuen kudeaketa huts gisa ulertzen da. Georgantziren esanetan, zaintzak partaidetza, errekupeazioa eta autonomia ahalbidetu behar ditu. Zaintza modu egokian finantzatzen eta pertsonen gaitasunak indartzeko diseinatzen denean, mende-kotasunak prebenitu eta epe luzerako kostuak murriztu ditzake.
- **Ekarpen sozialari eustea:** prozesu jarraitu gisa ulertzeak pertsonen gizarteko kide aktibo izaten jarraitzea ahalbidetzen die, zaintzak bizitza esanguratsu baten amaiera markatzen duen ideia bera zeharo desafiatuz.

D) NBEren Itun Berri baten Rol Praktiko eta Sinbolikoa

Hitzaldiaren amaieran, Georgantzik Adinekoen Eskubideen aldeko NBEren Konbentzio berri baten papera aldarrikatu zuen, aldaketarako tresna praktiko eta sinboliko gisa. Nazioarteko itunek estatuak babes-tera eta eskubideak betetzera behartzen dituzte, balio soilak deklaratzetik estandarki betearazgarriak diren arau bihurtuz.

Itun horrek estatuen erantzukizunak argituko lituzke, mundu mailako es-tandarrak ezarriko lituzke eta zahartzearen inguruko ikuspegi soziala al-datuko luke. Zaintza eskubide gisa onartzeak lehentasun politikoak birbi-deratuko lituzke, zaintza kohesiorako, berdintasunerako eta ongizaterako funtsezkoa den ondasun publiko gisa kokatzeko adin guztietan.

4. Tine Rostgaard

“Aplikatzen diren politika zehatzek erabakitzen dute zaintzaren karga nork jasan behar duen”

Tine Rostgaardek unibertsaltasunaren eta justizia sozialaren eredutzat hartu ohi den Eskandinabiako sistemaren argi-itzalak eta egungo krisi sakona aztertu zituen. Haren hitzaldia ez zen laudorio huts bat izan; aitzitik, erakutsi zuen nola eskubide unibertsaletan, berdintasunean eta erantzukizun publikoan oinarritutako sistema bat kinka larrian jartzen den zahartze demografikoaren, langile faltaren eta aurrekontu publi-koen etengabeko presioaren aurrean.

Rostgaardek defendatu zuen zaintza-sistemak justizia sozialeko siste-mak direla, denbora, arriskuak, dirua, errekonozimendua eta duinta-suna banatzen dituztelako; eta aplikatzen diren politika zehatzek era-bakitzen dutela karga nork jasan behar duen.

A) “Eskandinabiako Promesa”: Zaintza Herritarrentzako Eskubide Gisa

Rostgaardek jatorrizko ereduaren lau zutabe nagusiak zehaztu zituen:

- **Unibertsaltasuna herritartasun eskubide gisa:** adinekoen zaintza eskubide sozial gisa egituratuta dago, ez karitate gisa eta ez familiei dagokien betebeharrak gisa. Horrek zaintza klase sozialetik bereizten du eta familiaren baliabideekiko mendekotasuna apurtzen du.
- **Zerbitzuen unibertsaltasuna:** zerbitzuek kalitatezkoak, irisgarriak eta ordaintzeko modukoak izan behar dute gizarte-talde guztiek erabili ditzaten. Bestela, zaintza publikoa “txiroentzako zerbitzu txiro” bilakatzeko arriskua dago, klase ertainek sistema horri uko eginez gero.
- **De-familiarizazioa eta genero berdintasuna:** zaintzaren ardurarik familiarizazioa eremu publikora pasatzearen helburua emakumeen enplegua eta emantzipazioa babestea da. Beraz, zaintza genero-kontratuaren funtsezko zatia da.
- **Profesionalizazioa:** lana kualifikatua, arautua eta lan-instituzio sendoek babestua izatea.

Muga garrantzitsu bat azpimarratu zuen: sistema hauetan ere familia ez da inoiz erabat desagertzen. Familiak erantzukizun emozionala mantentzen du eta askotan zaintzaren koordinatzaile bilakatzen da (“distantziapeko intimitatea”). Zerbitzu publikoak murrizten direnean, egitura informal hori funtsezkoa bezain arriskutsua bihurtzen da.

B) Hiru Krisi Formak: Baliabideak, Herritartasuna eta Legitimitatea

Zaintza publikoa argaltzen denean, zaintza ez da desagertzen: lekuz aldatzen da, nagusiki familiei eta merkatuari egokitzuz; eta aldaketa hori erabat desberdina da klasearen eta generoaren arabera. Rostgaardek hiru adierazletan banatu zuen krisia, hirurak justizia arazoak direlarik:

C) Inplementazio Politikoa: Erreformen Errealitatea eta “Buurtzorg” Eredua

Inplementazioa ez da kontu tekniko bat, kontu banatzaile bat baizik. Egungo erreformek hiru joera dituzte:

Krisi mota	Deskribapena eta ondorioak
Baliabideen krisia	<p>Biztanleria zahartu eta beharrak konplexuagoak bihurtzen ari diren bitartean, zaintza formal gutxiago dago eta etxez etxeko zerbitzuak laburragoak eta fragmentatuagoak dira. Zerbitzuak gutxitzean, familia-zaintza hazten da (emakumeen bizkar). Lana gutxi baloratzen denez langileak falta dira, eta honek zerbitzuen estandarizazio zurruna dakar. Gurpil zoroa sortzen da:</p> <p>Zaintza argaldua baldintza okerragoak Langile falta zaintza are argalagoa.</p>
Herritartasunaren krisia	<p>Legedi handirik aldatu gabe, udalerriek zeharka baldintzak zorrotz ditzakete. Ondorioz, errenta altuko taldeek zerbitzu pribatuak erosten dituzte osagarri gisa, eta errenta baxukoek ezin dute. Paperaren gaineko unibertsaltasuna gheffifikatze praktiko bihurtzen da: gutxieneko sistema publiko bat horren mende daudenentzat, eta merkatu pribatu bat ordaindu dezaketentzat.</p>
Legitimitatearen krisia	<p>Sistema publikoa fidagarria ez denean, herritarren antsietatea hazten doa eta elkartasuna ahultzen. Horrek gobernuak presiopean jartzen ditu itxurazko erreforma azkarrak egiteko, egiturazko arazoak konpondu gabe. Krisiek talde zaugarrienak (ahots gutxieneko adinekoak eta zaintzaileak) ikusezin bihurtzeko arriskua dakar, ospitaleak baino isilagoa den esparrua baita.</p>

- **Deregulazioa edo tokiko askatasuna:** berrikuntza gisa aurkezten da, baina sarbide desberdinak eta erantzukizun ahulagoak sortzen ditu, eskubide berdinak eskubide aldakor bihurtuz.
- **Antolaketa erreformak (Talde egonkorrak eta harremanezko zaintza):** Danimarkan, Herbehereetako Buurtzorg ereduan inspiratuta, talde txikiak sortu dira. Langileek beraiek antolatzen dute laneguna eta adinekoarekin batera erabakitzen dute zer egin, konfiantza bermatzeko. Duintasunerako oso bide itxaropentsua da, baina langile eta denbora nahikoa dagoenean bakarrik funtzionatzen du; bestela, “baliabide faltaren antolaketa hobetua” baino ez da.
- **Errekonozimendua birbanaketarik gabe:** txaloak edo errekonozimendu sinbolikoa ez da nahikoa. Errekonozimenduak materiala izan behar du: soldatak hobetu, ratioak handitu, autonomia eman eta langileen ahotsa errespetatu; bestela, zaintza-arrakalak hor jarraituko du.

Zaintza Erreformen Justizia Sozialeko Test-a: Rostgaardek ondorioztatu zuen zaintza-sistema baten erreformak arrakasta duela neurtzeko galdera hauek erantzun behar direla: Sarbide-desberdintasuna murrizten al du? Familien —eta bereziki emakumeen— karga arintzen al du? Adinekoen duintasuna igotzen al du? Langileen errekonozimendua eta birbanaketa ekonomikoa uztartzen al ditu? Erantzuna ez bada, legitimitatea une batez egonkortuko da, baina krisiak bere horretan jarraituko du.

5. Dana-Carmen Bachmann

“Ez dago zaintza-sistema publiko eta kalitatezkorik, langile kualifikatu, aitortu eta duinki ondaindurik gabe”

Dana-Carmen Bachmannek, Europako Batzordeko Eskubide Sozialen eta Inklusioaren unitateko buru gisa, jardunaldiaren alderdirik instituzionalena, pragmatikoena eta arautzaileena ekarri zuen mahaira. Bere hitzaldiak Europako Batasunak (EB) zaintzaren krisiari aurre egiteko diseinatu dituen makro-politikak xehatu zituen, baina baita Bruselak dituen muga eskumen-emaileak ere.

A) Europako Zaintza Estrategia (European Care Strategy)

Europako Batzordeak bultzatutako bide-orri honek paradigma aldaketa bat dakar: zaintza ez da jada herrialde bakoitzaren barne-arazo soil gisa ikusten, Europa osoaren jasangarritasun sozialerako lehenetsun estrategiko gisa baizik. Estrategiak bi zutabe simetriko ditu, biak maila berean babestu beharrekoak:

- **Zaintza jasotzen duten pertsonak:** bizi-kalitatea, irisgarritasun unibertsala eta zerbitzuen kalitatea bermatzea bizitzako etapa guztietan (haurtzarotik zahartzaroraino).
- **Zaintzaileak (Formalak zein informalak):** haien lan-baldintzak duintzea, prestakuntza bermatzea eta haien ongizate fisiko zein mentalari arreta ematea.

B) Lan-Indarraren Kolapsoa eta Sektorearen Desprestigioko Krisi Demografikoa

Europa zahartzen ari da, baina zaintza-sistema publiko zein pribatuak ezin dira hazi, langile faltagatik. Bachmannek argi utzi zuen diagnostikoa: sektoreak jasaten dituen soldata baxuek, kontratu prekarioek,

lanaldi zatituek eta prestigio sozial faltak eragiten dute gazteek edo langileek sektore honi izkin egitea.

Sektorea erakargarri egitea ez da justizia sozialeko kontu bat soilik, sistemaren biziraupenerako ezinbesteko baldintza ekonomikoa baizik.

C) Subsidiaritate Printzipioa eta Bruselaren Muga Legalak

Herritar askok uste dutenaren kontra, Bruselak ez du eskumen zuzenik estatu kideen osasun-sistemak, egoitzak edo gizarte-zerbitzuak arautzeko edo kudeatzeko; eskumen horiek estatuen (eta gurean, aldundi eta jaurlaritzaren) esku daude erabat. Orduan, nola eragin dezake Europak? Bachmannek bi tresna nagusi aipatu zituen:

- 1. Gizarte-Eskubideen Zutabe Europarra:** estatu kideek onartutako gomendio eta konpromiso politikoen markoa, gobernuetara irabide zehatz batean legediak egiteko “bultzada” ematen diena.
- 2. Baldintzapen Finantzarioa:** Europa funtsak banatzen ari da (NextGenerationEU, Europako Gizarte Funtsa...), baina funts horiek jasotzeko, estatuek zaintza-sistemak erreformatzeko, digitalizatze eta profesionalizatze konpromisoak hartu behar dituzte.

D) Genero Berdintasuna, Kontziliazioa eta Haurtzaroren Bermea

Zaintza-zerbitzu publiko formalik ez dagoenean, emakumeak dira lan-merkatua uztera edo lanaldi murriztuak hartzera behartuta daudenak senideak zaintzeko. Europako estrategiak gizonen eta emakumeen arteko erantzukizun partekatua (zaintza koresponsablea) sustatu nahi du baimen gurasoen eta kultura-aldaketan bidez.

- **Haurtzaroren Bermea (Child Guarantee):** Bachmannek azpimarratu zuen zaintza ez dela soilik zahartzaroz hitz egitea. 0-3 urteko haurtzaindegi eta zaintza goiztiarreko zerbitzu publiko eta

kalitatezkoak bermatzea funtsezkoa da jatorri zaurgarriko haurren arteko desberdintasun sozialak txikitatik mozteko eta gurasoei aukera berdintasuna emateko.

SINTESIA ETA EZTABAIDA GAKOAK (LEHENENGO ATALA)

Hizlari guztiek bat egin zuten ondorio nagusi batean: egungo zaintza eredia jasanezina da eta kolapsatzeaz dago. Soluzioak ezin du igaro zaintza gehiago merkantilizatetik (enpresa pribatuekin negozioa eginenez) ezta familiaren (emakumeen) bizkarrean karga handiagoa jartzetik ere.

Jardunaldiaren lehen zati honek utzitako bide-orria argia da: zaintza **ondasun publiko eta kolektibo** gisa birdefinitu behar da. Horrek eskatzen du:

- Nazioarteko legedi indartsu bat (Georgantzi).
- Kapitalismoaren logikari aurre egingo dion etika afektibo berri bat (Lynch).
- Egitura publiko eta unibertsalak, baina kudeatuta ikuspegi humano eta ez-burokratiko batetik (Rostgaard).
- Konpromiso politiko eta finantzariokoa sendoa gobernuen aldetik (Bachmann).

BIGARREN ATALA

ZAINTZAK EUSKAL ESPARRUTIK

1. Txefi Rocco | Denon Bizitzak Erdigunean Plataforma

Txefi Roccok mugimendu feministak abiatutako prozesu politiko eta praktikoa azaldu du, duela bi urteko Greba Orokor Feminista mugarri gisa jarritz.

- **Sustraiak eta Pandemiaren Ikasgaiak:** bizi dugun krisi anizkoitza (soziala, ekonomikoa, ekologikoa) agerian geratu zen pandemia garaian. Balkoietako txaloak egon arren, zaintza-lanak negozio eta espekulaziorako merkantzia bihurtzen ari zirela salatu du. Bakartze une hartatik abiatuta, mugimendu feministak herriz herri eta lurraldez lurralde sareaik josi zituen alternatiba bat eraikitzeko.
- **Zaintza Eskubide Kolektibo gisa:** zaintza bizitzako une zehatz bati lotutako arazo indibidual gisa hartzeari uko egiten dio. Zaintza beharrik bizitza osoan zehar ditugu, intentsitate ezberdinez, eta gizarte osoaren ardura dira.
- **Egiturazko Aldaketa eta Justizia Intersektionala:** gaur egungo zaintza-eredua koloniala, neokoloniala eta patriarkala dela salatu du, emakume arrazializatuen kontratazio prekarioan oinarritzen delako. Helburua zaintzak publikatzea, desfamiliarizatzea eta harreman emantzipatzaileak sortzea da. Udazken berrirako Topaketa Nazional bat iragarri du borroka honekin jarraitzeko.

Euskal Sistema Publiko Komunitarioaren Lau Zutabeak

1. **Sistema:** ez da zerbitzu isolatu bat, ekosistema konplexu bat baizik.
2. **Euskal:** gure baldintza historiko, kultural eta politikoetan sustraitua.

3. Publikoa: eskubide unibertsal bat bermatzeko bide bakarra delako.

4. Komunitarioa: dena ez delako Estatuaren edo familien gain utzi behar; auzo-sareak eta atariak aktibatu behar dira, kapitalismoak suntsitu dituen harremanak berreskuratuz, baina sare horiek berriro feminizatu gabe.

Pribatizazioaren Salaketa eta Publiko-Komunitarioaren Artikulazioa

Bere hitzartzearen zati handi bat egungo zaintza-ereduaren funts kapitalista desmuntatzera bideratu da. Salatu du funts putreak eta enpresa pribatu handiak zahar-egoitzen eta etxez etxeko zerbitzuen kudeaketaz jabetzen ari direla.

“Bizitzaren jasagarritasuna ezin da izan etekin ekonomikoak lortzeko iturri”.

Zaintza negozio bihurtzen denean, kostuak murrizteko bide bakarra langileen baldintzak okertzea eta zerbitzuaren kalitatea kaxkartzea da. Greba Orokor Feminista ez zen soilik emakumeen deialdi bat izan; mugimenduak lan instituzional handia egin zuen sindikatuekin (ELA, LAB) eta kolektibo migratuekin, “greba” kontzeptua bera berrasmatuz lan-uzte produktibotik harago.

Txefik argi utzi nahi izan du “komunitarioak” ez duela esan nahi Estatuak bere erantzukizunari izkin egitea. Arriskua dago administrazioek komunitatearen eta familien (historikoki emakumeen) doako lanaren gain uzteko zaintza karga. Beraz, eredu komunitarioak finantzaketa eta babes publiko sendoa behar du nahitaez, auzo-sareek hurbiltasuna ziurtatu dezaten, baina prekaritaterik gabe.

Trantsiziorako proposamen zehatz gisa Euskal Herriko Akordio Soziala jarri du mahai gainean: lurralde bakoitzeko erakundeek, mugimendu

sozialek eta langileek Zaintza Itun Herrikoi bat sinatu behar dute, subiranotasunetik abiatuta, Madrileko Atzerritarren Legeak eta dependentzia-lege arrotzek jartzen dituzten mugak gainditzeko.

2. Elisa Peredo | Maitelan Kooperatiba

Elisak zehaztasun juridiko, ekonomiko eta humano handiz deskribatu du etxeko zaintzaile profesionalen eguneroko errealitatea eta Maitelanekek nola egiten dion aurre egiturazko esplotazioari.

- **Atzerritarren Legea eta Barneko Langileen (Internen) Tranpa:** Elisak gogor salatu du Espainiako Estatuaren Atzerritarren Legea, emakume etorkinak hiru urtez paperik gabe eta ezkutuko ekonomian lan egitera behartzen dituen erroldatzea lortzen duten bitartean. Egoera horretaz baliatzen dira familia asko eta enpresa bitartekariak 24 orduko lanaldi zaugarriak (barneko erregimenean) ezartzeko. Langile horiek ez dute grebarako eskubiderik, ezta kalera-eratzeko kalte-ordain duinik ere.
- **Maitelaneen Egitura Ekonomikoa:** gizarte-ekimeneko kooperatiba gisa, Maitelanekek ez du etekin ekonomikorik banatzen bazkideen artean; irabazi guztiak zerbitzua hobetzera eta soldatak igotzera bideratzen dira. Kooperatibak 2 ordu baino gutxiagoko zerbitzuak hartzeari uko egiten dio, ordubeteko zerbitzuek (“pizgarri zein garbiketa espresak”) langileen etengabeko desplazamendu prekarizatuak eta erabiltzailearekiko tratu hotz eta mekanikoa eragiten dutelako.
- **Autozaintza eta Traumaren Kudeaketa:** etxeko zaintzaile askok dementziak, alzheimerria edo portaera agresiboak dituzten pertsonak zaindu behar dituzte bakarrik, inolako laguntzarik gabe, eta horrek isolamendua zein trauma sekundarioa eragiten die. Maitelanekek

talde-terapiako espazioak eta formakuntza psikologiko espezifikoak txertatzen ditu euren lan-poltsan.

- **Hernaniko “Auzo Zaintza” Esperimentua:** Hernaniko Udalarekin egindako hitzarmenari esker, zaintzaile migratuei euskara ikas-teko liberazioak ordaindu zaizkie, euren lanaldiaren erdia herriko euskaltegian eginez. Honek bi helburu bete ditu: langile hauen inklusio sozial eta kulturala erraztea eta herriko adineko euskaldunekin komunikazio hurbilagoa zein terapeutikoagoa bermatzea.

3. **Jasone Giraldo** | Arrasateko Udala

Jasonek marko teorikoaren eta udal-kudeaketaren mugen arteko tentsioa azaldu du, “Zainsare” espazioaren bidez instituzio txiki batetik zer egin daitekeen erakutsiz.

- **Eskumenen Mugak eta Sormen Politikoa:** zaintza instituzionalaren zati nagusia (egoitzak, dependentzia dirulaguntza handiak) Foru Aldundiaren esku dago, eta Etxez Etxeko Laguntza Zerbitzua (ELZ) udalen gain. Jasonek azaldu du udalak ezin direla kexa-bulego huts bihurtu. Aldundiaren itzarote-zerrendak luzeak diren bitartean, udalak “zirrikitu legalak” eta sormen politikoa erabili behar dituzte gizarte-babesa bermatzeko.
- **Arrasateko Diagnostiko Parte-hartzailea:** “Zainsare” sortu aurretik, Udalak herriko zaintza-kateen erradiografia egin zuen. Mugimendu feministak egindako mapeoari esker ikusi zen ehunka emakume migratu zeudela Arrasateko etxeetan isolatuta, herriko bizitza sozialean parte hartu gabe eta udal-zerbitzuak existitzen zirenik ere jakin gabe.
- **Familia Enplegatzaileen Sentsibilizazioa:** askotan familiek ez dute euren burua “enpresari” gisa ikusten, eta euren kudeaketa

faltagatik langileen eskubideak urratzen dituzte borondate txarririk gabe (oporrak gaizki kalkulatu, lanaldiak luzatu...). Espazio honek kontratu-eredu garbiak, bitartekaritza gatazketan eta kontzientziazio eskolak eskaintzen dizkie familiei, zaintzaileak langile eskubidedun gisa ikus ditzaten.

- **Sare Inter-kulturala:** Ekin Emakumeak elkartearekin eta herriko komunitate musulmanarekin (Amerika elkartea) daukaten lotura zuzenari esker, “Zainsare” babes-leku bilakatu da, hizkuntza-hesiak eta beldur administratiboak gainditzeko zubiak eraikiz.

4. Ane Izagirre | Euskal Herriko Unibertsitatea (Ikertzailea)

Aneren ekarpenak dimentsio akademiko, konparatibo eta kritikoa eman dio mahaiari, ongizate-estatuaren ereduaren higadura aztertuz.

A) Suediako Ereduaren Desegitea eta Garaiko Ikasgaiak

Suediako adibidea oso adierazgarria da. 1990eko krisi ekonomikoaren ostean, Suediak kudeaketa-eredu neoliberala (New Public Management) ezarri zuen zaintzan. Kostuak merkatzeko, adinekoentzako egoitza publikoetako plaza kopurua mugatu zuten eta Etxez Etxeko Zerbitzua indartu zuten. Baina etxean zahartze hori, kasu askotan, “bakarririk zahartzea” bilakatu dela ohartarazi du Anek, zerbitzu publikoa egunean ordubete edo bi besterik ez delako egoten etxean, eta gainerako denboran adinekoak isolatuta geratzen direla.

B) Gipuzkoako Etxez Etxeko Zerbitzuaren (ELZ) Desberdintasunak

Anek bere ikerketan Gipuzkoako bederatzi udalerritako ELZ-ak konparatu ditu. Ondorioztatu du udalerririk bakoitzak (bere baliabide ekonomikoaren eta borondate politikoaren arabera) oso irizpide ezberdinak dituela zerbitzua emateko: batzuek ordu gehiago eskaintzen

dituzte, beste batzuek ko-ordainketa altuagoak eskatzen dituzte, eta batzuek zerbitzua azpikontratatuta dute enpresa pribatuekin eta beste batzuek publikoki kudeatzen dute. Horrek herritarren arteko ekitatea (berdintasuna) hausten du.

C) Aukeratzeko Askatasunaren Falazia (Marketizazioa)

Suedian indarrean dagoen LOV (Aukeratzeko Askatasunaren Legea) izeneko sistema kritikatu du. Sistema honekin, erabiltzaileek enpresa pribatu askoren artean aukeratu dezakete nork emango dien zerbitzua etxean. Errealitatean, ordea, baliabide eta ikasketa gutxien dituzten familiek ez dute informaziorik izaten ondo aukeratzeko, eta enpresa handiek marketin bidez harrapatzen dituzte bezeroak, zerbitzuaren kalitatea bermatu gabe.

Anek defendatzen du erabiltzaileak ez duela “bezero” izan nahi 20 enpresen artean aukeratzeko; nahi duena zerbitzu publiko bakar, egonkor eta langile berdinekin kudeatutako bat izatea da.

“Aukeratzeko askatasuna zertarako? Nahiago dut hornitzaile publiko bakarra izan, baina malgutasuna izatea ordutegian edo jarraitasunean”.

D) Fokus Politikoaren Aldaketa: Osasun-eredutik Erlazionalera

Gaur egungo administrazioek zaintza “zerrenda kronometratu” gisa ulertzen dutela salatu du: botikak eman (10 minutu), dutxatu (20 minutu), janaria prestatu (15 minutu). Zaintzaren dimentsio emozionala, afektiboa eta erlazionala (paseatzea, hitz egitea, konpainia egitea) sistematik kanpo geratzen ari da, “funtsezkoa ez balitz bezala”, eta horrek adinekoen eta gaixoen deshumanizazioa dakar.

E) Zaintza Unibertsalaren 6 Baldintzak (Marta Szebehely-ren arabera)

Sistema bat unibertsala izateko baldintza hauek bete behar dira:

1. **Eskubide zabalak:** ulerkera murrizta denean, beharrak ez dira desagertzen, lekuz aldatzen dira familiara edo merkatura.
2. **Finantzaketa publikoa:** klase ezberdinetako pertsonak berdintzeko.
3. **Kalitatea:** kalitatezkoa denean bakarrik erabiliko du baliodunak ere sistema publikoa, sistemari legitimitatea emanaz.
4. **Gehiengoaren erabilera:** premia duten herritar potentzial gehienek erabiltzea.
5. **Uniformetasuna:** hautagarritasun edo “merezimendu” arau bezirik gabe herritar guztientzat berdinak izatea.
6. **Hornitzaile publikoak / Irabazi-asmorik gabeak:** hornitzaile pribatu ugari egoteak (Suedian bezala) nahasmena dakar eta desberdintasuna sakontzen du.

ONDORIO NAGUSIA ETA MAHAI-INGURUKO EZTABAIDA

Lau hitzartzeak amaitutakoan, argi geratu da trantsizio handi baten aurrean gaudela:

- **Txefik** borroka makro-politikoa eta kale-mobilizazioa markatu ditu.
- **Elisak eta Jasonek** tokiko eta eskualdeko irtenbide zehatzak (kooperatibak eta udal-espazioak) nola eraiki daitezkeen erakutsi dute.

- **Anek** gogorarazi du zaintza oinarrizko behar fisikoak asetzeraz soilik mugatzen dugula gaur egun, osasun-fokutik, eta alde batera uzten ari garela pertsonen bizitza erlazional eta emozional esanguratsua.

Egungo eredia jasanezina da; irtenbide bakarra publiko-komunitario, afektibo, eta unibertsal baten eraikuntzan datza.

Horretarako, erakunde publikoak, esparru sozial eta laborala, mugimendu feminista eta akademia kontuan hartuko dituen elkarlanerako azpiegitura funtsezkoa da.

www.alkartasunafundazioa.eus

coppietersfoundation.eu

